

AZW

Onderzoeksprogramma Arbeidsmarkt Zorg en Welzijn

AZW Branche- rapportage Kinderopvang

Februari 2017

Inhoud

Deze brancherapportage Kinderopvang is gelijktijdig gepubliceerd met het integrerend eindrapport Arbeid in Zorg en Welzijn 2016. In het eindrapport worden de resultaten van de toekomstverkenning, andere producten van het AZW-programma en informatie uit studies van derden gebundeld.

In deze brancherapportage komen de in 2016 beschikbaar gekomen gegevens over de arbeidsmarkt voor de kinderopvang aan de orde.

We gaan achtereenvolgens in op:

- Stand van zaken arbeidsmarkt
- Uitkomsten prognose
- Maatschappelijke en beleidsontwikkelingen
- Inhoudelijke en organisatorische ontwikkelingen
- Verwachte ontwikkelingen arbeidsmarkt
- Uitdagingen toekomst.

Voor meer informatie over deze brancherapportage:

Martien Laarman-Wierenga: martien.laarman@kiwa.nl

Marjolein Brink: marjolein.brink@kiwa.nl

Esther Noordzij-van Ekris: esther.noordzij@kiwa.nl

Cisca Joldersma: c.joldersma@caop.nl

Stand van zaken arbeidsmarkt Kinderopvang

De werkgelegenheid in de kinderopvang nam in de periode 2012 - 2015 af met 21,8%. Het kwartaalcijfer van het derde kwartaal 2016 laat een voorzichtig herstel van de werkgelegenheid zien van 1,4% ten opzichte van 2015. Hiermee is de kinderopvang één van de vier branches binnen de sector waar in 2016 weer sprake lijkt te zijn geweest van een groeiende werkgelegenheid. Omdat het kwartaalcijfers betreft, kunnen we nog niet aangeven hoe het jaar 2016 is afgesloten.

Werkgelegenheidsontwikkeling (aantal medewerkers)	
2012	90.242
2013	75.215
2014	71.387
2015	70.558
2016 - q3*	71.581
Ontwikkeling 2012-2015	-21,8%

Bron: Onderzoeksprogramma AZW (2016): data van CBS en PFZW, bewerking door Kiwa Carity.

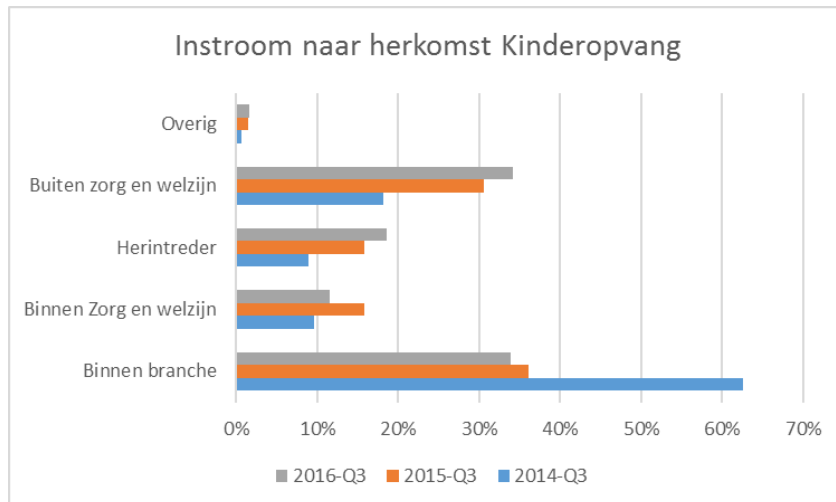
* Kwartaalcijfer

Inzet van flexibele arbeid

Het merendeel deel van de werknemers in de kinderopvang heeft een vast dienstverband (64,5%). Dit is lager dan het gemiddelde voor de sector Zorg en Welzijn, Jeugdzorg, Kinderopvang (WJK). Daarnaast is een fors aandeel werkzaam als zelfstandige: 16,6%. In de kinderopvang is 8,5% werkzaam als oproep-/invalkracht. De rest van de mensen is werkzaam via een andere constructie.

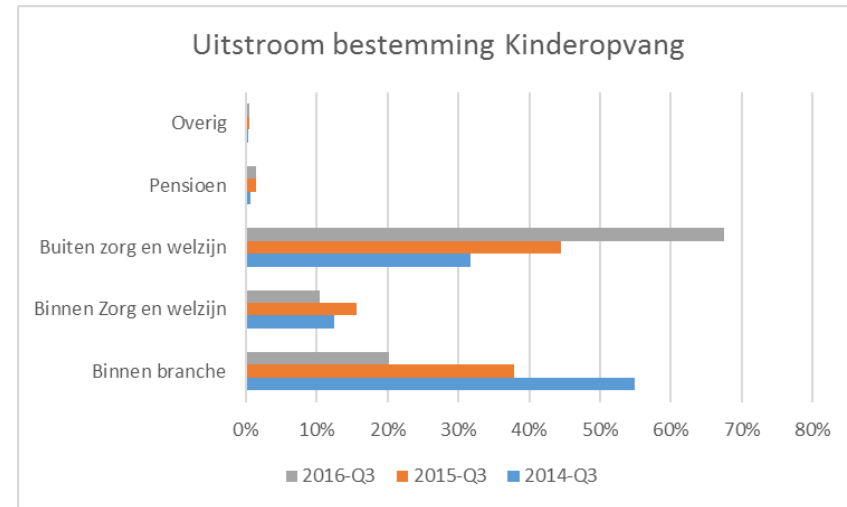
In- en uitstroom

In de afgelopen jaren kromp de werkgelegenheid in de kinderopvang en was de uitstroom hoger dan de instroom in de branche. Als we inzoomen op de werknemers die de branche instromen, valt op dat de instroom van medewerkers die al werken binnen de branche in 2016 is gedaald. Het aandeel dat instroomt van buiten zorg en welzijn neemt de afgelopen jaren in verhouding toe. Ook het aandeel herintreders is in het derde kwartaal van 2015 en 2016 toegenomen ten opzichte van het derde kwartaal in 2014.

Bron: Onderzoeksprogramma AZW (2016): data van PFZW, bewerking door Kiwa Carity.

De meeste mensen die uitstromen uit de kinderopvang vinden werk buiten de sector Zorg en WJK. Deze groep is in het derde kwartaal van 2016 toegenomen ten opzichte van het derde kwartaal van 2014 en 2015. Het aandeel dat uitstroomt naar een andere instelling binnen de branche neemt verhoudingsgewijs af.

Bron: Onderzoeksprogramma AZW (2016): data van PFZW, bewerking door Kiwa Carity.

Instroom in onderwijs

Tussen 2012 en 2014 is de instroom in de opleiding pedagogisch werker kinderopvang niveau 4 gestegen met 2%. In dezelfde periode is de instroom in de opleiding pedagogisch werker jeugdzorg niveau 4 met 2,7% gedaald en de instroom in de opleiding pedagogisch werker kinderopvang niveau 3 is gedaald met 39,9%.

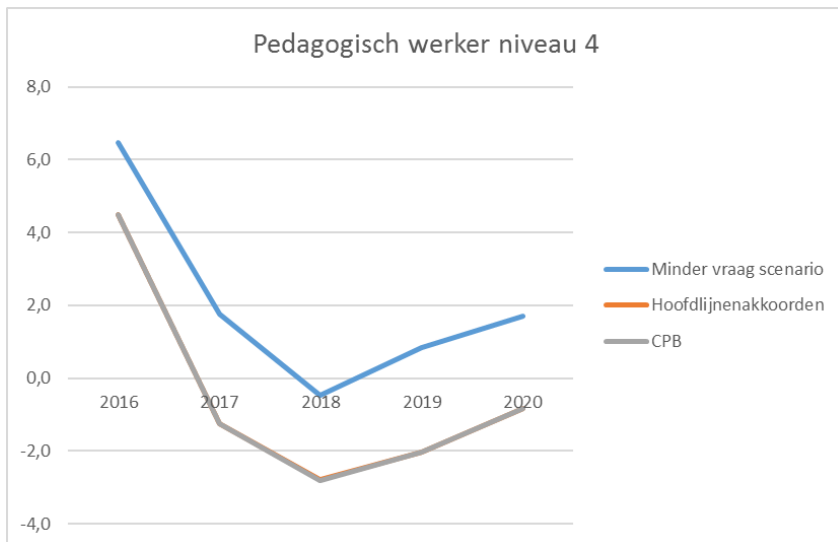
Ook de instroom in de hbo-opleiding sociaal pedagogische hulpverlening is tussen 2012 en 2014 met 16,9% gedaald. De instroom in de hbo-opleiding pedagogiek is in deze periode gestegen met 34%.

Uitkomsten prognose

Het onderzoeksprogramma berekent prognoses van vraag- en aanbod voor 16 kwalificaties voor vijf jaren: 2016 tot en met 2020. Hier zoomen we in op de drie kwalificaties die het meest voor komen in de kinderopvang. De resultaten zijn branche-overstijgend. Voor de kinderopvang zijn twee scenario's bepaald: een minder-vraag-scenario en een veel-vraag-scenario. De veel-vraag-scenario's op basis van Hoofdlijnenakkoorden en CPB zijn voor de kinderopvang gelijk.

Pedagogisch werker niveau 4

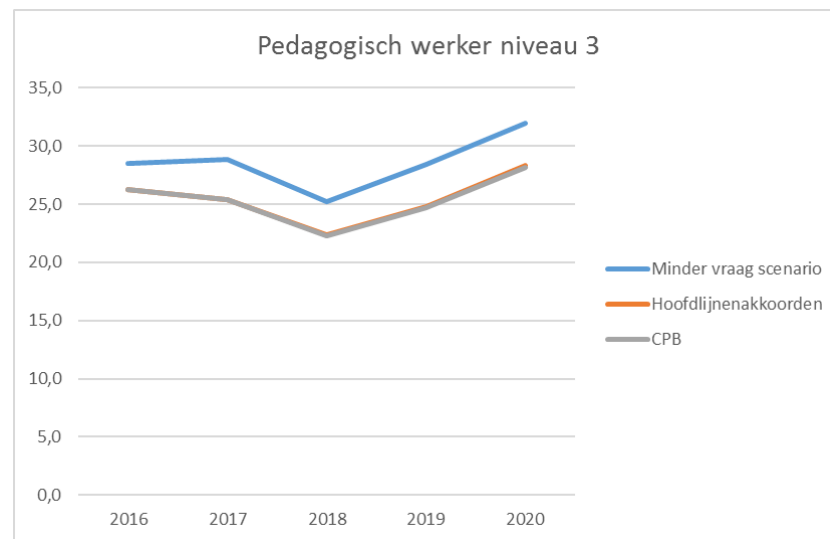
Voor deze kwalificatie wordt er in het minder-vraag-scenario vanaf 2019 een overschot geraamd. In het veel-vraag-scenario is er in 2020 nog een tekort van ongeveer 260 onvervulde vacatures.

Bron: Onderzoeksprogramma AZW (2016) Kiwa Carity.

Pedagogisch werker niveau 3

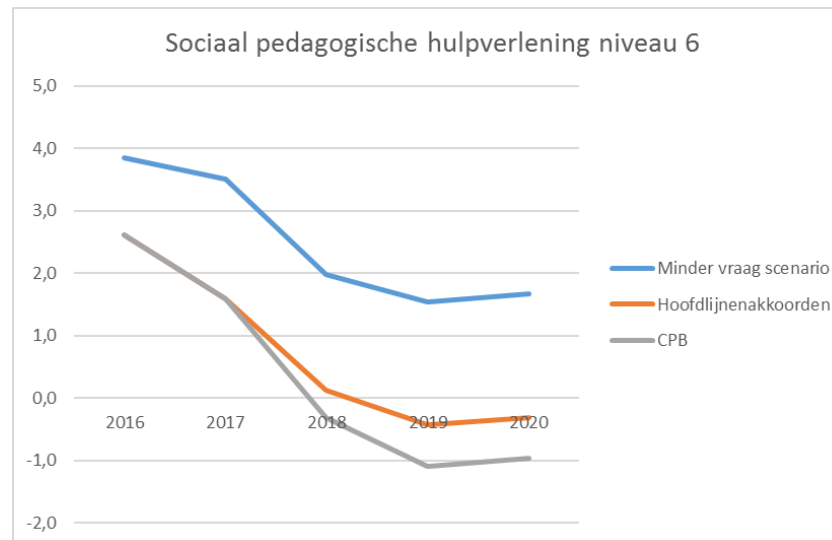
Voor pedagogisch medewerkers op niveau 3 worden alleen maar overschotten voorspeld. Ongeveer de helft van het aanbod is afkomstig vanuit het onderwijs.

Bron: Onderzoeksprogramma AZW (2016) Kiwa Carity.

Sociaal pedagogische hulpverlening

Alleen in de veel-vraag-scenario's zal er sprake zijn van een tekort aan sociaal pedagogisch hulpverleners. Dit tekort zal oplopen tot een kleine 700 onvervulde vacatures in 2020.

Bron: Onderzoeksprogramma AZW (2016) Kiwa Carity.

Maatschappelijke en beleidsontwikkelingen

- Uit (review) onderzoek naar de effecten van kinderopvang blijkt dat kinderopvang van invloed is op de ontwikkeling en het welbevinden van kinderen (*Jilink & Fukking, 2016*).
- Het aantal kinderen van 0 tot 12 jaar daalt. Na een periode van daling is in 2015 het aantal kinderen dat naar de kinderopvang gaat weer gestegen. Niettemin zijn er nog veel kinderen die niet deelnemen aan de kinderopvang. In de huidige opvang blijken minder kinderen aanwezig van ouders met lage inkomens en is de jongste groep kinderen ook minder vertegenwoordigd (*Brancheorganisatie Kinderopvang, 2015; SER, 2016*). (<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/23/meer-kinderen-naar-kinderopvang>)
- Een op de vijf werkenden met kind- of mantelzorg blijkt combinatiedruk te ervaren. De bezuinigingen op de kinderopvangtoeslag hebben de toegankelijkheid van de kinderopvang verminderd (*SCP, 2016*).
- De hoogte van de kinderopvangtoeslag alsmede het economisch herstel hebben invloed op de substitutie van informele opvang door formele opvang en moeders die wel of niet aan het werk gaan. De toeslag is een belangrijk arbeidsmarktinstrument (*Beleidsdoorlichting Kinderopvang, 2015; SER, 2016*).
- De verwachting is dat kinderen van laagopgeleide ouders extra profiteren van kinderopvang vanwege de ongelijke kansen door hun achtergrondkenmerken. Kinderen met achterstand zouden daarom in aanmerking moeten komen voor extra stimuleringsprogramma's. De SER pleit voor een financieel toegankelijk, integraal aanbod voor alle kinderen van 16 uur per week. Daarnaast wordt de samenwerking en integratie tussen verschillende voorzieningen en met scholen verbeterd (*SER, 2016*).
- Na een periode van bezuinigingen, tussen 2011 en 2015, gaan er sinds 2016 weer extra gelden naar de kinderopvang. De kinderopvangtoeslag is de afgelopen jaren verhoogd. In 2016 is €290 miljoen extra geïnvesteerd en in 2017 wordt €200 miljoen structureel geïnvesteerd (*Ministerie SZW, 2016*).
- In 2016 is het *Wetsvoorstel harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzaalwerk* ingediend bij de Tweede Kamer. In dit wetsvoorstel worden de kwaliteitseisen en de financieringsstructuur gelijkgeschakeld. Ook voor de peuterspeelzaal krijgen ouders een recht op kinderopvangtoeslag.
- Het ministerie van Sociale Zaken en betrokken partijen in de kinderopvang hebben in 2016 een *Akkoord Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang* gesloten. Het akkoord is gericht op het realiseren van pedagogische kwaliteit in de praktijk door veilig en gezonde kinderopvang, stabiliteit en pedagogisch maatwerk en hogere eisen aan de professionaliteit van medewerkers. Er starten pilots innovatieve kinderopvang en het toezicht wordt vernieuwd.
- In 2016 is in werking getreden de regelgeving rond de totstandkoming van een personenregister kinderopvang en peuterspeelzaalwerk. Het is bedoeld voor continue screening van de personen werkzaam in de branche die over een Verklaring Omtrent Gedrag moeten beschikken (*Staatsblad, 2016*).

Inhoudelijke & organisatorische ontwikkelingen

- De brancheorganisatie Kinderopvang heeft het initiatief genomen tot een platform Permanente Educatie voor Pedagogische Professionals. Het moet een digitale, landelijke kennisbasis bieden en nascholing.

Arbeidsmarktontwikkelingen

- In de periode 2011 tot 2014 hebben veel medewerkers de sector verlaten. Werkgevers zien in 2016 voornamelijk een groei in werkgelegenheid en hebben vooral behoefte aan meer agogisch personeel op mbo-4 niveau (*WGE, 2016*).
- Een derde van de werkgevers geeft aan dat de werkdruk in een jaar tijd is toegenomen; volgens drie vijfde van de werkgevers is de werkdruk gelijk gebleven. De hogere werkdruk is vaak een gevolg van meer en nieuwe taken voor medewerkers. In vergelijking met andere branches is de toegenomen werkdruk niet hoog. Ook heeft de sector relatief weinig te maken met agressie en geweld (*WGE, 2016*). Werknemers in de kinderopvang rapporteren in 2015 nog wel een hogere werkdruk (*FCB, 2015; WNE, 2015*).
- Drie vijfde van de werkgevers geeft aan met strategische personeelsplanning bezig te zijn. Meer dan een kwart kijkt naar het huidige personeelsbestand en toekomstige personeelsbestand. Daarnaast is twee derde van de werkgevers bezig met scholing, gericht op de huidige functie en samenwerking in de regio (*WGE, 2016*).

- De scholing voor een hogere kwalificatie heeft zich bij meer dan de helft van de werkgevers gericht op van mbo-3 niveau naar mbo-4 niveau en voor twee vijfde van de werkgevers op van mbo naar hbo. De bijscholing was vooral ook gericht op veiligheid.

Uitdagingen

- De branche kinderopvang is in ontwikkeling. Dat blijkt bijvoorbeeld uit: intensievere samenwerking met het primair onderwijs, de invoering van permanente educatie en de harmonisatie met het peuterspeelzaalwerk. Medewerkers krijgen extra taken als gevolg van meer zelfsturing, de vraag om meer klantgericht te werken, en meer specialisatie. Er komen meer medewerkers met hbo-niveau die andere medewerkers kunnen coachen.
- De toekomstverkenning laat een overschot zien aan agogisch personeel op niveau 3. Tegelijkertijd heeft twee vijfde van de werkgevers vacatures en verwacht een kwart van de werkgevers een tekort aan personeel. Als gevolg van de geschetste ontwikkelingen zoeken werkgevers bij vacatures vaker naar pedagogisch medewerkers van niveau 4 en naar hbo'ers. Daarmee ontstaat er een kwantitatief overschot en een kwalitatief tekort aan personeel. De branche staat voor de uitdaging om deze discrepantie te overbruggen.

Literatuurverwijzingen

Akkoord Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang, 2016.
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2016/05/27/bijlage-akkoord-innovatie-en-kwaliteit-kinderopvang>

- Beleidsdoorlichting Kinderopvang, 2015.
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2015/12/23/beleidsdoorlichting-kinderopvang>
- Brancheorganisatie Kinderopvang (2015). *Brancherapport, 2015*.
<https://www.ruimteok.nl/sites/default/files/bestanden/actueelBrancherapport%20Benchmark%202015%20def.pdf>
- Jilink, L. & Fukking, R. (2016). *Effecten van kinderopvang op het welbevinden en de ontwikkeling van kinderen: Een overzicht van Nederlands onderzoek*.
https://www.nationaleonderwijsgids.nl/system/ckeditor_assets/attachments/735/Review_Jilink_Fukkink_def.pdf
- Ministerie SZW (2016). *Betere kwaliteit, betere toegankelijkheid in de kinderopvang*. Brief Tweede Kamer.
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/05/27/kamerbrief-betere-kwaliteit-betere-toegankelijkheid-in-de-kinderopvang>
- SCP (2016). *Aanbod van arbeid*.
https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2016/Aanbod_van_arbeid_2016
- SER (2016). *Gelijk goed van start*. <https://www.ser.nl/nl/publicaties/adviezen/2010-2019/2016/gelijk-goed-van-start.aspx>
- Staatsblad (2016). 256.
https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/34195_totstandkoming
- Wetsvoorstel harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzaalwerk (2016).
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/10/31/wetsvoorstel-met-memorie-van-toelichting-van-de-wet-harmonisatie-kinderopvang-en-peuterspeelzaalwerk>
- Werknemersenquête (WNE) Zorg en WJK 2015 (2015). Evers, G., Jettinghoff, K. & Essen, G. van. Onderzoeksprogramma Arbeidsmarkt Zorg en Welzijn. Den Haag: CAOP & Kiwa Charity.
<http://www.azwinfo.nl/documents/Basispublicaties>
- Werkgeversenquête (WGE) 2016. Jettinghoff, K. & Joldersma, C. Onderzoeksprogramma Arbeidsmarkt Zorg en Welzijn. Den Haag: CAOP & Kiwa Charity. <http://www.azwinfo.nl/documents>

Programma AZW

Het onderzoeksprogramma Arbeidsmarkt Zorg en Welzijn heeft tot doel partijen te voorzien van eenduidige en betrouwbare informatie over de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in de sector zorg, welzijn en maatschappelijke dienstverlening, jeugdzorg en kinderopvang (WJK).

Hiermee wordt kennis aangereikt over (effectieve) oplossingsstrategieën die in de praktijk kunnen worden gebruikt voor de aanpak van knelpunten, zodat betrokken partijen de eigen beleidsverantwoordelijkheid kunnen waarmaken. Het programma wordt aangestuurd door het ministerie van VWS (formeel opdrachtgever) en de sociale partners in zorg en WJK. Vanaf 1 maart 2014 voeren Kiwa Charity en CAOP het onderzoeksprogramma uit.

Het onderzoeksprogramma bestaat uit verschillende onderdelen:

- Continue dataverzameling;
- Website azwinfo.nl;
- Regioportretten/tabellenboek;
- Prognosemodel en online tool;
- Werkgeversenquête;
- Werknemersenquête;
- Integrerend rapport;
- Incidentele onderzoeken.

In 2016 is voor het eerst gewerkt met 3 AZW Actueels met actuele tussentijdse informatie over de arbeidsmarkt. In het eindrapport zijn het voormalige integrerend rapport en de toekomstverkenning samengevoegd. Meer informatie over het onderzoeksprogramma is te vinden op: <http://www.azwinfo.nl>.

Dit rapport is onderdeel van het onderzoeksprogramma Arbeidsmarkt Zorg en Welzijn. Meer informatie over dit programma is te vinden op www.azwinfo.nl

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij het CAOP. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van het CAOP. CAOP aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Colofon

Dit rapport is een uitgave van CAOP
Lange Voorhout 13, Postbus 556, 2501 CN Den Haag
www.caop.nl; info@caop.nl

Dit programma wordt uitgevoerd door:

CAOP

kiwa
Partner for progress